

การสู่ขวัญ : พิธีกรรมแห่งชีวิตชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
Spirit retrieving ceremony : A life ritual of Tai Lue ethnic group
in Chiang Kham district, Phayao province

เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐี¹
Premvit Vivattanaseth

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาพรวม ตลอดจนวิถีวิเคราะห์ บทบาทและหน้าที่ของพิธีสู่ขวัญชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ตามแนวหน้าที่ นิยม วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีวิจัยทางคติชนวิทยา เริ่มจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น สืบหาและตรวจสอบวิทยากร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์วิทยากรพร้อมทั้ง บันทึกเสียง ภาพ และจดบันทึกในขณะที่สัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่บันทึกนั้นมาถ่ายทอด เป็นลายลักษณ์อักษร จากนั้นจึงวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบของการจัดพิธี โครงสร้าง และเนื้อหาของบทสู่ขวัญ ตามด้วยวิเคราะห์พิธีสู่ขวัญชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัด พะเยา จากโครงสร้างและบริบทตามแนวหน้าที่นิยม

ผลการวิจัยพบว่า พิธีสู่ขวัญบุคคลที่ชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จัดขึ้น มีทั้งหมด 8 ประเภท คือ พิธีสู่ขวัญหญิงที่คลอดบุตรและอยู่ไฟครบ 1 เดือน พิธี สู่ขวัญเด็กทารก พิธีสู่ขวัญนาศ พิธีสู่ขวัญพระภิกษุ พิธีสู่ขวัญผู้ป่วยและผู้ประสบเภทภัย ต่าง ๆ พิธีสู่ขวัญคู่บ่าวสาว พิธีสู่ขวัญผู้รับตำแหน่งใหม่ และพิธีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริ มงคล โดยรูปแบบของการจัดพิธีสู่ขวัญแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การจัดพิธีกรรมอย่าง เป็นพิธีการ และไม่เป็นพิธีการ แต่ไม่ว่าจะเป็นการจัดพิธีกรรมในรูปแบบใด จะต้อง มีเครื่องประกอบพิธีที่สำคัญ 2 อย่าง คือ ชันตั้งครูและชันบายศรี อันเป็นสัญลักษณ์แทน สิ่งที่เป็นมงคลทั้งสิ้น

ในการวิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาของบทสู่ขวัญ พบว่า ข้อความที่ปรากฏ ในบทสู่ขวัญเป็นความเรียงร้อยแก้วที่แบ่งเป็นวรรค แต่ละวรรคมีจำนวนคำไม่แน่นอน โดยบางช่วงจะมีสัมผัสระหว่างวรรคและมีคำภาษาบาลีแทรกอยู่ในบางตอน ส่วนเนื้อหา

¹ รองศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมืองฯ จังหวัดพะเยา
56000 E-mail: premvitv@hotmail.com

ของบทสู่ขวัญที่เป็นโครงสร้างร่วมของบทสู่ขวัญทุกประเภท แบ่งออกเป็น 8 ตอนคือ บทเกริ่นนำ บทบรรยายเครื่องเซิมขวัญ บทเซิมขวัญ บทเก็บข้าวเก็บขวัญ บทป้อนขวัญ บทปิดเคราะห์ บทผูกมือ (มัดขวัญ) และบทมอบขวัญ

ส่วนการวิเคราะห์พิธีสู่ขวัญจากโครงสร้างและบริบทตามแนวหน้าที่นิยม พบว่าพิธีสู่ขวัญ นอกจากจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและพลังใจในการดำเนินชีวิตให้แก่บุคคลแล้ว ยังเป็นแหล่งความรู้และเป็นศูนย์รวมแห่งศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชน ตลอดจนยังเป็นเครื่องมือประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในกลุ่มชนอีกด้วย

คำสำคัญ: 1. การสู่ขวัญ. 2. ไทลื้อ. 3. อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา.

Abstract

The purposes of this research were to study Su Khwan – spirit retrieving ceremony of Tai Lue in Chiang Kham District as a whole and to analyze its roles and functions based on a functional approach. The methodology adopted in this study was folklore. The study began with preliminary data study, followed by the survey of resource persons, interviewing, sound recording, photo taking, and field note taking. The data were then transcribed into written form. Later, the patterns of ceremonial performance including the content of the written scripture were interpreted and the ceremony itself was analyzed based on the structure and context of various spirit retrieving ceremonies of Tai Lue in Chiang Kham District, Phayao Province based on a functional approach.

The findings showed that there were eight types of Su Khwan ceremony or Spirit Retrieving Ceremony of Tai Lue in Chiang Kham District, Phayao Province: a Su Khwan ceremony for a one-month newborn child, Su Khwan ceremony for those who will be ordained as a monk, Su Khwan ceremony for ordained people, Su Khwan ceremony for sick people, Su Khwan ceremony for those who lost their spirit because of bad fortune, Su Khwan ceremony for the brides and the grooms, Su Khwan ceremony for those getting promotion in careers, and Su Khwan ceremony for welcoming good fortune of people. There were also two aspects of Su Khwan ceremony: one is formal performance; the other is informal. However, both aspects of ceremonies interestingly require two compositions: 'Khan Tung', a bowl containing fragrant flowers, pieces of white

and red cloths, some paddy, candles and some money to honor a ceremonial performer and 'Bai Sri', a bowl with a pedestal decorated with banana leaves, containing flowers, candles and food.

In terms of structure of written language and content of the ceremonial scripture, it was found that all scriptures were composed in prose style with no constraints on the number of words in each line. Assonance between lines and the use of words in Pali could be found in some parts. In respect of content of the scripture, it could be divided into eight parts.

The analysis of Su Khwan ceremony in terms of structure and context based on a functional approach indicated that it not only enhances confidence and mental strength in Tai Lue but it is also a source of wisdom and culture of their community. Indeed, it helps strengthen social relations among people in Tai Lue community.

Keywords: 1. Spirit retrieving ceremony. 2. Tai Lue. 3. Chiang Kham District, Phayao Province

คำนำ

“การสู่วัย” เป็นพิธีกรรมสำคัญที่ผูกพันอย่างแนบแน่นกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในพลังอำนาจอันลึกลับที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ ทั้งนี้เพราะคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับองค์ประกอบของความเป็นมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนมีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่มีตัวตนคือ ร่างกาย และส่วนที่ไม่มีตัวตนคือ ขวัญ (รุจินาถ อรรถสิษฐ, 2548 : 3) ซึ่ง “ขวัญ” จะเป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และมีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงตนของส่วนประกอบที่มีตัวตนหรือร่างกาย กล่าวคือ เมื่อขวัญอยู่กับร่างกาย เจ้าของขวัญก็จะมีชีวิตที่เป็นปกติสุข มีความสุขสบาย แต่เมื่อใดที่มีเหตุที่ทำให้ขวัญออกจากร่างกายไป เจ้าของขวัญก็จะมีภาวะที่ผิดปกติ ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ หรือมีอาการเจ็บป่วย และถึงแก่ความตายได้ ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับขวัญในทุกช่วงที่มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นกับชีวิตของคนในครอบครัวและคนในสังคมรอบตัว อาทิ พิธีสู่วัย เด็กทารก พิธีสู่วัยนาค พิธีสู่วัยคู่บ่าวสาว พิธีสู่วัยผู้ป่วยหรือผู้ที่ประสบเภทภัยต่าง ๆ พิธีสู่วัยบุคคลที่ได้รับตำแหน่งใหม่ ฯลฯ

นอกจากนั้น คนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยังมีความเชื่อว่าสิ่งใดก็ตามที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ สิ่งนั้นจะมีขวัญอยู่ด้วย ดังเช่น สังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรม คนในสังคมมีอาชีพหลักคือ ทำนา เนื่องจากการทำนา จะต้องใช้ควายเป็นแรงงานสำคัญ ดังนั้น หลังจากที่ชาวนาได้ปลุกดำข้าวกล้าเรียบร้อยแล้ว ชาวนาจะเลือกเอาวันดีที่เป็นมงคลเป็นวันประกอบพิธีสู่วัยควาย อันเป็นการแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณต่อควาย กับทั้งเป็นการขอมาต่อควายที่ได้กระทำรุนแรงและทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรในระหว่างการใช้แรงงานควายเพื่อการทำนา (ทวี เชื้อนแก้ว, 2541 : 181) เมื่อข้าวงอกงามดี ถึงเวลาที่จะเก็บเกี่ยวและนวดข้าว ชาวนาจะเกี่ยวข้าวและตระเตรียมการนวดข้าว ก่อนการนวดข้าวชาวนาต้องทำพิธีบอกผีนา ผีข้าวแสด และแม่พระธรณี จากนั้นก็มีการสู่วัยข้าว อันเป็นการขอขอบคุณเทวดา แม่พระธรณี แม่โพสพ และผีนานาชนิด ซึ่งพิธีกรรมการสู่วัยดังกล่าวนี้ ต่างแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างบุคคลกับครอบครัว บุคคลกับสิ่งรอบข้าง และบุคคลกับสังคม ที่มุ่งให้เกิดสิ่งที่ดีงาม ความเป็นสิริมงคล ตลอดจนเป็นกำลังใจให้แก่เจ้าของขวัญทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องขวัญได้มีอย่างแพร่หลายในทุกชนชาติ ทั้งชาวไทยในสิบสองจุไทย ชาวจ้างที่มณฑลกวางสี กลุ่มชนชาวอินเดียน จีน พม่า ฯลฯ หรือแม้แต่ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งรวมถึงชาวไทยลื้อ อันเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทยด้วย

ไทยลื้อ เป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาตระกูลไต มีภูมิลำเนาตั้งเดิมอยู่ใน

เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (โครงการพิพิธภัณฑวัตถุวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, 2551 : 2) และได้อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนล้านนาบริเวณจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง ฯลฯ ด้วยสาเหตุหลายประการ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกลุ่มชนชั้นปกครองและการแต่งงานระหว่างประชาชนทั่วไป ความสัมพันธ์ทางการเมืองทั้งในรูปแบบบ้านพี่เมืองน้องและในรูปแบบเมืองขึ้นในช่วงสมัยราชวงศ์มังราย ทั้งนี้ในสมัยเจ้าเจ็ดตน อันเป็นสมัยที่ “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” เป็นช่วงที่ชาวไทยลื้อจำนวนมากอพยพเข้ามาสู่ดินแดนล้านนา ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของการกวาดต้อนหรือด้วยความสมัครใจ ทำให้ดินแดนล้านนาหลายแห่ง อาทิ อำเภอต๋อยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง อำเภอบัว จังหวัดน่าน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ฯลฯ กลายเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไทยลื้อและยังคงสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีชาวไทยลื้อมาจนถึงปัจจุบัน

ชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลากว่า 100 ปีแล้ว แต่ชนกลุ่มนี้ยังคงธำรงรักษาขนบประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การสู่ขวัญ” และได้สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ชาวไทยกลุ่มอื่นได้ละเลยที่จะปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดของพิธีกรรมไปแล้ว หากแต่ในอนาคตร ระยะเวลาอันยาวนานที่ชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้ถือปฏิบัติมาโดยตลอด ผนวกกับวัฒนธรรมภายนอกและปัจจัยต่าง ๆ ที่หลากหลายได้รุกเร้าและหลั่งไหลเข้ามาในกลุ่มชน อาจทำให้เกิดความแปรเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ “การสู่ขวัญ” พิธีกรรมที่จัดขึ้นในทุกความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของมนุษย์ หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น “พิธีกรรมแห่งชีวิต” อาจถูกลืมเลือนไปจากความทรงจำ และในที่สุดก็ถูกลบไปจากความเป็นประเพณีที่ทรงคุณค่าของกลุ่มชนด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะบันทึก รวบรวม และศึกษาการสู่ขวัญของชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษานั้น นอกจากจะทำให้ชนรุ่นหลังได้ทราบถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่แสดงผ่านพิธีกรรมแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นเตือนให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของพิธีกรรมแห่งชีวิตคือ “การสู่ขวัญ” แล้วพร้อมที่จะอนุรักษ์และสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแขนงนี้สู่คนรุ่นต่อไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์พิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
2. วิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

พะเยา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. พิธีสู่วิชาที่นำมาเป็นข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ เป็นพิธีที่จัดขึ้นสำหรับบุคคลและในปัจจุบัน ยังคงมีการจัดพิธีดังกล่าวอยู่ อันได้แก่ พิธีสู่วิชาหญิงที่คลอดบุตรและอยู่ไฟครบ 1 เดือน พิธีสู่วิชาเด็กทารก พิธีสู่วิชาอนาคต พิธีสู่วิชาพระภิกษุ พิธีสู่วิชาผู้ป่วยและผู้ประสบเภทภัยต่าง ๆ พิธีสู่วิชาคู่บ่าวสาว พิธีสู่วิชาผู้รับตำแหน่งใหม่ และพิธีสู่วิชาเพื่อความเป็นสิริมงคล

2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพิธีสู่วิชาที่ชาวไทลื้อจัดขึ้นจริงในแหล่งข้อมูล ซึ่งได้ดำเนินการเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2554 ถึงเดือนเมษายน 2555

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยทางคติชนวิทยา (Folklore) และชนชีพิตศึกษา (Folklife studies) โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ตลอดจนหลักการและแนวคิดในการศึกษาพิธีกรรม

1.2 สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาจากผู้ทรงความรู้ ทั้งที่เป็นนักวิชาการและผู้รู้ในพื้นที่ เช่น ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ผู้อาวุโสในกลุ่มชน ฯลฯ เกี่ยวกับกลุ่มชนที่ศึกษาและพิธีสู่วิชา

2. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

2.1 สืบหาแหล่งข้อมูลเบื้องต้น โดยการตรวจสอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ที่ว่าการอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ชมรมไทลื้อจังหวัดพะเยา ฯลฯ แล้วเดินทางไปยังแหล่งข้อมูลที่เป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวไทลื้อ อันได้แก่ ชุมชนไทลื้อในตำบลหย่วน ตำบลฝายกวาง ตำบลเชียงบาน และตำบลเจดีย์คำ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

2.2 สืบหาและคัดเลือกวิทยากรผู้มีความรู้ความสามารถที่จะให้ข้อมูลได้ โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้

2.2.1 มีอายุไม่น้อยกว่า 55 ปี

2.2.2 เป็นชาวไทลื้อโดยกำเนิด

2.2.3 มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และ

ยังคงอาศัยอยู่ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาจนถึงปัจจุบัน

2.2.4 เป็นผู้ประกอบพิธี (หมอขวัญ) ที่ได้รับการยอมรับจากชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอย่างแท้จริงในการสู่ขวัญบุคคล

จากการคัดเลือกและตรวจสอบบุคคลเพื่อเป็นวิทยากรที่จะให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นวิทยากรตามที่กำหนดไว้ จำนวน 11 คน คือ

1. นายจรัส ปริญญา อายุ 57 ปี อยู่บ้านเลขที่ 84/1 หมู่ที่ 6 บ้านแช่แห้ง ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

2. นายธรรม หอมนาน อายุ 77 ปี อยู่บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 3 บ้านเชียงบาน ตำบลเชียงบาน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

3. นายบันเทิง กองมงคล อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 73 หมู่ที่ 2 บ้านธาตุ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

4. นายมานิชญ์ สมฤทธิ์ อายุ 85 ปี อยู่บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 1 บ้านธาตุสบบวน ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

5. นายเล็ก เชื้อสะอาด อายุ 75 ปี อยู่บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 2 บ้านธาตุ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

6. นายเล็ก พวงมะลิ อายุ 66 ปี อยู่บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 1 บ้านปางวัว ตำบลเชียงบาน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

7. นายสง อินแสน อายุ 86 ปี อยู่บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 10 บ้านใหม่ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

8. นายสิงห์ ใจวังโลก อายุ 79 ปี อยู่บ้านเลขที่ 133 หมู่ที่ 3 บ้านหย่วน ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

9. นายอินปิ่น ณะราช อายุ 73 ปี อยู่บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 2 บ้านบัวแหลม ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

10. นายอินส่อง กันทะจิตร อายุ 86 ปี อยู่บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 5 บ้านดอนไชย ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

11. นายอุ้น หอมนาน อายุ 66 ปี อยู่บ้านเลขที่ 123 หมู่ที่ 7 บ้านนุญยืน ตำบลเจดีย์คำ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

2.3 เมื่อได้วิทยากรที่แท้จริงแล้ว ก็ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธี

การทางคติชนวิทยา (Folklore) ว่าด้วยวิธีการวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านเชิงธรรมชาตินิยม (Naturalistic research) โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น จะมีการบันทึกเสียง ภาพ และจดบันทึกสิ่งอื่น ๆ ที่บันทึกไม่ได้ด้วยเสียงและภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ปรากฏการณ์อันแท้จริงที่สุด

3. การจัดกระทำข้อมูล ดำเนินการถ่ายเสียงจากแถบบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษรแบบคำต่อคำ โดยให้มีสำเนียงใกล้เคียงกับเสียงจริงของวิทยากรมากที่สุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ และกระบวนการในการประกอบพิธีสู่วิทยา ชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ตั้งแต่การเตรียมการ จนเสร็จสิ้นพิธีการ

4.2 ศึกษาองค์ประกอบของพิธีสู่วิทยาในแต่ละองค์ประกอบ อันได้แก่ ผู้ประกอบพิธี เครื่องประกอบพิธี บทสู่วิทยา และขั้นตอนของพิธีกรรม อย่างละเอียด

4.3 วิเคราะห์ภาษา รูปแบบ โครงสร้าง และเนื้อหาของบทสู่วิทยา ชาวไทลื้อ

4.4 วิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของพิธีสู่วิทยาชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ตามแนวคิดของทฤษฎีหน้าที่นิยมที่ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นและคนในสังคมได้ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ย่อมแสดงว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่มีหน้าที่ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้ประพฤติปฏิบัติและต่อสังคม ในขณะที่เดียวกัน สิ่งใดที่ไม่มีหน้าที่หรือไม่มีประโยชน์ต่อสังคม สิ่งนั้นก็ไม่ได้รับการยอมรับ คนในสังคมก็จะไม่เชื่อถือ ไม่ปฏิบัติตาม และจะสูญหายไปในที่สุด ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาถึงการประกอบพิธีสู่วิทยาในภาพรวมก่อนว่า พิธีสู่วิทยามีหน้าที่โดยรวมต่อวิถีชีวิตและสังคมไทลื้ออย่างไร จากนั้นก็ศึกษาองค์ประกอบของพิธีสู่วิทยาในแต่ละองค์ประกอบ อันได้แก่ ผู้ประกอบพิธี เครื่องประกอบพิธี บทสู่วิทยา และขั้นตอนของพิธีกรรมอย่างละเอียด แล้ววิเคราะห์องค์ประกอบของพิธีสู่วิทยาในแต่ละองค์ประกอบว่า มีหน้าที่ต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อและสังคมไทลื้ออย่างไร

5. การเสนอผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

พิธีสู่วิทยาบุคคลของชาวไทลื้อที่ปรากฏในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีทั้งหมด 8 ประเภท ได้แก่ พิธีสู่วิทยาหญิงที่คลอดบุตรและอยู่ไฟครบ 1 เดือน พิธีสู่วิทยาเด็กทารก พิธีสู่วิทยาภาค พิธีสู่วิทยาพระภิกษุ พิธีสู่วิทยาผู้ป่วยและผู้ประสบเภทภัยต่างๆ พิธีสู่วิทยาคู่บ่าวสาว พิธีสู่วิทยาผู้รับตำแหน่งใหม่ และพิธีสู่วิทยาเพื่อความศิริมงคล

ซึ่งในการจัดพิธีหรือประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะจัดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การจัดพิธีกรรมอย่างเป็นทางการ เป็นการจัดพิธีกรรมอย่างเต็มรูปแบบตามชนบทประเพณีที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยส่วนใหญ่จะเป็นพิธีมงคลที่จัดขึ้นในโอกาสพิเศษ ได้แก่ พิธีสู่ขวัญนาค พิธีสู่ขวัญพระภิกษุ พิธีสู่ขวัญคู่บ่าวสาว และพิธีสู่ขวัญผู้รับตำแหน่งใหม่

2. การจัดพิธีกรรมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการจัดพิธีกรรมแบบพื้นบ้าน ไม่มีพิธีรีตองหรือรูปแบบที่แน่นอน หากแต่การจัดพิธีกรรมส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของหมอขวัญและความประสงค์ของเจ้าภาพ พิธีสู่ขวัญที่จัดพิธีกรรมในลักษณะนี้ ได้แก่ พิธีสู่ขวัญหญิงที่คลอดบุตรและอยู่ไฟครบ 1 เดือน พิธีสู่ขวัญเด็กทารก พิธีสู่ขวัญผู้ป่วยและผู้ประสบเภทภัยต่าง ๆ และพิธีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดพิธีกรรมสู่ขวัญในลักษณะใดก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าภาพจะต้องจัดเครื่องประกอบพิธีที่สำคัญอย่างน้อย 2 อย่างคือ ชันตั้งครุ (ขันครุ) และขันบายศรี (ขันข้าว) โดยในขันตั้งครุและขันบายศรีจะมีสิ่งของต่าง ๆ บรรจุอยู่ ซึ่งสิ่งของเหล่านั้น ล้วนเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งมงคลที่มนุษย์ได้กำหนดขึ้น อาทิ หมากพลู เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงการต้อนรับและการแสดงความเคารพนับถือแต่ครูบาอาจารย์ เบี้ย เป็นเสมือนเงินตรา อันเป็นสัญลักษณ์แสดงฐานะและความมั่งคั่งในทรัพย์สิน กล้วย ข้าวเปลือก และข้าวสาร เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ดอกไม้ เป็นสัญลักษณ์ของความงาม ความสดชื่น เทียน เป็นสัญลักษณ์ของความสว่าง อันเป็นความสว่างทางปัญญาและจิตใจ ฯลฯ

ในการศึกษาบทสู่ขวัญ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาษา รูปแบบ โครงสร้าง และเนื้อหาของบทสู่ขวัญชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยานั้น พบว่า

1. ภาษาและรูปแบบ ภาษาที่ใช้ในบทสู่ขวัญมีทั้งภาษาไทยกลาง ภาษาล้านนา (คำเมือง) และภาษาไทลื้อปะปนกัน โดยเรียงเรียงเป็นความเรียงร้อยแก้วที่แบ่งเป็นวรรค แต่ละวรรคประกอบด้วยจำนวนคำที่ไม่แน่นอน แต่ในบางช่วงของบทสู่ขวัญ จะมีสัมผัสระหว่างวรรค คล้ายคำประพันธ์ประเภทร้อย นอกจากนั้น ในบางช่วงยังมีบทสวดที่เป็นภาษาบาลีแทรกอยู่อีกด้วย

2. เนื้อหาหลักของบทสู่ขวัญชาวไทลื้อจะแตกต่างกันไปตามประเภทของบทสู่ขวัญและผู้ประกอบพิธี(หมอขวัญ) หากแต่โครงสร้างของบทสู่ขวัญแต่ละบทนั้น จะมีลักษณะร่วมกัน โดยบทสู่ขวัญแต่ละบทจะแบ่งโครงสร้างออกเป็น 8 ตอน ดังนี้

2.1 บทเกริ่นนำ เป็นการกล่าวถึงโอกาสของการจัดพิธีสู่ขวัญ และความเป็นมงคลของวันที่จัดพิธีสู่ขวัญ โดยจะเน้นว่าวันที่จัดพิธีสู่ขวัญเป็นวันยอดพญาวน เป็นวันที่ดีที่สุด ความดีงามทั้งหลายต่างก็เกิดขึ้นในวันนี้ดังบทที่ว่า

อัจจะใจโย อัจจะไชโย อัจจะในวันนี้ ก็เป็นวันดีวันเมื่อกี้หมดไส วันใดก็หมดปอด วันนี้เป็นวันยอดพญาวัน วันนี้หนักหนาเลยเป็นวันดี เป็นวันดีเถิดกรดีใหญ่ก็ใส่โรงเจ จันทรฤกษ์ จันทรรอยสี จันทรเรียงลำใหญ่เข้าสู่เมโธ เจ็ญสมุแก่นกล้าย้ายเข้าสู่ได้มังกรก็แมนในวันนี้ ราหูจรคบคู้ย้ายเข้าสู่รอยสีก็แมนในวันนี้ยามนี้ ปฐพีคำขึ้นเกี่ยวกล้ายอดจอมมาก็แมนในวันนี้ มาลาจันท์บานเบงสร้อยก็แมนในนี้ยามนี้ มากันดักเจ้าขึ้นสู่โรงคำก็แมนในนี้ กุลาดำจักที่อโจคก็แมนในนี้ยามนี้ ปลุกตันก้วยกายเกิดเป็นเครือคำก็แมนในนี้ ส่วนปีเดือนวันนี้หน้าเป็นปีเดือนล้าเลิศ พระพุทธเจ้าเกิดมาผดผุงหมูสัตว์ก็แมนในนี้ เศรษฐีจักเรียกเข้าก็แมนในนี้ ...

(เล็ก พวงมะลิ, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2554)

2.2 บทบรรยายเรื่องเชษฐาภิวัตน์ เป็นการพรรณนาถึงสิ่งทีนำมาเป็นเครื่องเชษฐาภิวัตน์ ทั้งอาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนสิ่งของต่าง ๆ เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องหอม ดอกไม้นานาพันธุ์ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งทีได้เลือกสรรมาเป็นอย่างดีแล้ว ดังบทที่ว่า

อัจจะ โส อัจจะ เจโย อัจจะ มังคะโล อัจจะในวันนี้ ก็เป็นวันดี เป็นวันศรีใสเชียงคาน มีตั้งเคื่อง อลังการเสื่อผ้า ตกแต่งไว้นานา มีทั้งเงินแลปลา มีพวงมาลาดอกไม้ ผูกเงินคำปมีไว้ ...

(บันเทิง กองมงคล, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

อัจจะใจโย อัจจะใจโย อะจะมะมังคะโล อะจะในนี้ก็เป็นวันดี เป็นสีแหละวันใส เป็นวันเปิกเส็ดกบไ้จิ้นเจียงคาน มีตั้งอะลังกันเสื่อผ้า เขาก็ตกแต่งไว้ทำมีมากมาย มีตั้งจิ้นและ ป่าปวงมาลาดอกไม้ ผูกเงินคำปมีไม้มากมวลมี อันนางทาสีเขาหากตกแต่งไว้ ถ้าแมนว่าสามสิบสองขวัญเจ้าหล้า หากไปตกตำน้ำฝายสาคร ไปตกตี่อุตรเกาะใหญ่ ไปตกที่แม่น้ำใหญ่ไขว่ขว้างนที เขาก็มายีบบายศรีบานเบียงรอบใหญ่หน่อย ทอดเถียวป้ายประดับบายตั้งมันสาม สีจิ้นใสของพาน มีเตียนรูปตำมีมาก มีตั้งเหมียงหมากและบุปผา มีตั้งมาลาแหละดวงดอกไม้ มีตั้งข้าวตอกแหละก็ลาดวงดอกไม้ใส่ไว้เหนือขัน มีตั้งขันน้ำมันจิ้นหอมหื่น อบตลบรสเล่า มีตั้งดอกเค็ดเก้าหนามขอ ดอกชำพอบานหลามกั้งมะลิซ้อน จิ้งซอนบานดอกสถานบานกั้งก้อม ดอกตะล่อมขาวแดง ปู่ันดีเอาแยงเอามาไหว้ ดอกเข้มีไ้บ้านซอน ดอกขัตตมอญหลามกั้ง มะลิซ้อนจิงบานขาว เฝียบเหมือนดาวอยู่ยังฟ้า เขาก็เก็บใส่ข้มาดมดอกไม้ หอมมีหลายล้า มีตั้งกล้วยอ้อยพริ้วเต็มต้น มีตั้งกล้วยจิ้นและกล้วยไข่ กล้วยคั่วใหญ่ลูก

กลุ่ม...ปุ่นดีแลทุกสิ่ง เพื่อบ่หื้อสามสิบสองขวัญเจ้าบิดเบี่ยงจ่ายสังข์อัน เพื่อ
บ่หื้อสามสิบสองขวัญ เจ้ามีความคะสนกันอยากจิ้นป่ามากหลายอัน จิ้นป่ามัน
แต่งถ้อย เพื่อบ่หื้อได้ตกถ้อยสังข์อัน...

(สิงห์ ใจวังโลก, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2554)

2.3 บทเชิษฐขวัญ เป็นการกล่าวเชิษฐขวัญทั้ง 32 ขวัญที่หนีหรือหลง
เพลิดเพลินอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ป่า เขา ถ้ำ แม่น้ำ หรือสวรรค์ชั้นฟ้าใด ๆ
ให้มารับเครื่องเชิษฐขวัญและกลับมาสู่ร่างของผู้เป็นเจ้าของขวัญ ดังบทที่ว่า

...ผู้ข้าขออัญเชิษฐสามสิบสองขวัญเจื่องเจ้า แม้นไปตกอยู่ยังน้ำเป็น
เพื่อนปูป่า แม้นไปตกอยู่อรัญญากลางดงเถื่อนกว่าง เป็นเพื่อนเสื่อสิงห์กระทิง
แรดจ้าง ก็เชิฐรีบเร็วมา ขวัญเจ้าอย่าไปสอดล่ำเมืองมีต่างตัว ขวัญเจ้าอย่า
ได้ฟังฟ้าไปเมืองไอศวรร ขวัญเจ้าอย่าไปสุขสวนม่วนเล่นที่เถื่อนถ้ำ ย่านน้ำ
วังคูหา ขวัญจักชุกตักตั้งคู่ ขวัญตั้งจูงมาอยู่กับตั้งดมดอกไม้ ขวัญหุงมาอยู่หุ
ไว้ฟังธรรม หื้อมาตั้งขวัญแขนลำป่องแก้ว หื้อมาตั้งขวัญแอวแคว้และคอกลม
หื้อมาตั้งขวัญถานนมตั้งคู่ ขวัญต้องจูงมาอยู่ท่ากำกั้น ขวัญแพ้อย่าไต่อด
เตียวดินหมั้นย้าย ขวัญดินเจ้าอย่าแอวผ่ายลีลา สามสิบสองเจ้าจูงมาตั้งเก่า
ก่อนเตื่อขวัญเหย...

(จรัส ปริญญา, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2554)

...สามสิบสองขวัญเจ้าไปอยู่อินทร์พรหมก็ให้ลงมา ถ้าเล่นไปอยู่ป่า
ก็ให้มา แม้ว่าสามสิบสองขวัญเจ้าไปอยู่กับเจ้าป่าเจ้าเขาก็กให้มา แม้ว่าสามสิบ
สองขวัญเจ้าไปอยู่กับแม่ยักษ์ใจไหวยงน้ำก็ให้มา แม้ว่าสามสิบสองขวัญเจ้า
ไปอยู่ยังฟากฟ้าตั้งแล้วก็ให้มา แม้ว่าสามสิบสองขวัญเจ้าไปตกอยู่ยังปากวัง
กลางดงก็ให้มา ขวัญเจ้าไปชีข้างชนตอกก็ให้มา ขวัญเจ้าไปจับโค จับผีเสื้อ ผี
ยักษ์ก็ให้มา ขวัญเจ้าไปไล่เนื้อในดงก็ให้มา...

(ส่อง อินแสน, สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2554)

2.4 บทเก็บข้าวเก็บขวัญ หลังจากทีหมอขวัญกล่าวบทเชิษฐขวัญแล้ว
หมอขวัญจะกล่าวบทเก็บข้าวเก็บขวัญเพื่ออธิษฐานเสี่ยงทายว่า ขวัญกลับมาสู่ร่างของ
ผู้เป็นเจ้าของขวัญหรือยัง ดังบทที่ว่า

สาตุ สาตุ ข้าวเป็นเจ้า ข้าวเกิดแก่เก้านุญหนัก ข้าวเกิดแต่ศักดิ์บุญ
ใหญ่ เม็ดข้าวใจสามัญ ผู้ข้าจักอธิษฐานข้าว เป็นเจ้าเป็นสักขีพยาน แม่น้ำว่า
สามสิบสองขวัญเจ้ามาแล้ว ขอหื้อข้าวแก้วเป็นกูปอสอง กองกันยายเป็นถ้อย

สร้อยร้อยหัวเรียงกัน แม่นว่าสามสิบสองขวัญผู้เป็นเจ้าของเจ้าเสื่อ เจ้าผ้า บ่มาเพื่ออีก
ขอหื้อข้าว ก็กหนวยเดียว อย่าเตวตางหลายเส้น อย่าหลีกเว็นคำสัจจะอธิษฐาน
ของผู้ข้านั้นจักมีแต่ดีหลีเตอะ

(เล็ก พวงมะลิ, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2554)

จากนั้นหมอขวัญจะหยิบข้าวสารในขันขึ้นมานับเป็นการเสี่ยงทาย หากนับจำนวนเม็ดข้าวสารที่หยิบขึ้นมาแล้วได้เป็นจำนวนคู่ แสดงว่าขวัญมาแล้ว แต่หากเป็นจำนวนคี่ แสดงว่าขวัญยังไม่มา หมอขวัญจะต้องท่องบทเก็บข้าวเก็บขวัญใหม่ แล้วหยิบข้าวสารขึ้นมานับอีก โดยจะกระทำเช่นนี้จนกว่าจะนับจำนวนเม็ดข้าวสารได้เป็นจำนวนคู่ ซึ่งการสู่วัณบางประเภท เช่น การสู่วัณภาค การสู่วัณพระภิกษุ ฯลฯ จะไม่มีการเสี่ยงทาย จึงไม่มีบทนี้ปรากฏในพิธีสู่วัณบางประเภทดังกล่าว

2.5 บทป้อนขวัญ เมื่อผลการเสี่ยงทายปรากฏว่าข้าวสารเป็นจำนวนคู่ แสดงว่าขวัญได้กลับเข้าสู่ร่างของผู้เป็นเจ้าของขวัญแล้ว หมอขวัญจะกล่าวบทป้อนขวัญ อันเป็นบทที่หมอขวัญกล่าวถึงอาหาร สุรา และน้ำที่นำมาเลี้ยงขวัญ ในขณะที่เดียวกับที่ทำพิธีป้อนอาหาร สุรา และน้ำ (พายเหล้า พายน้ำ) ให้แก่ขวัญ ดังบทที่ว่า

... ขอเจิญยังสามสิบสองขวัญแห่งเจ้า จุงหื้อได้มาพำพร้อม มานั่ง
แวดล้อมอยู่ท่าและมากินหื้อมากินทุกคนทุกปากอย่าได้เว็น หื้อเจ้าหกแล่นตัน
เข้ามาสามสิบสองขวัญ มงคลแห่งเจ้าจุงหื้อได้มาพำพร้อม มานั่งแวดล้อมอยู่
ท่า และดากินมากินทุกคนและทุกปาก ข้าจักป้อนข้าวกับจิ้นและปลา กับตั้ง
กุลาธิดาไก่ต้ม กินแล้วอย่ามีใจเสียดสั้มและหลงไหล จุงหื้อแบ่งใจตั้งน้ำผึ้ง
และน้ำอ้อยใส่สุนกันร้อยขบข้าว ยังบ่อหื้อขวัญเจ้าแอ่วไปไหน ขอเจิญยัง
สามสิบสองขวัญแห่งเจ้า จุงมากินข้าวของอันนี้ แล้วจุงได้จุ่มเนื้อเย็นใจก่อน
เตอะ

...สามสิบสองขวัญแห่งเจ้า มากินข้าวแล้วจุงจักมากินน้ำเหล้าสุรา
เมรัย เขมขึ้นอันไหลออกจากออดดินและขวดแก้วตา รดแล้วใส่แบ่งแก้วและ
เงินดาหอมยิ่งกว่ารสดอกไม้ เป็นเหล้าจาวไทยและไทยทำเด็ดหวานล้า ... ขอ
เจิญยังสามสิบสองขวัญแห่งเจ้า มากินยังน้ำเหล้าใจยะบานเหล้าก่อนเตอะ

สามสิบสองขวัญแห่งเจ้า มากินข้าวแล้วจุงมากินยังน้ำ น้ำอันนี้ใสก็
ใส เย็นก็เย็นจะจิวแต่ละหนอเปื้อน หากไปตักดื่มมาแต่ท่าสระวังใหญ่ น้ำอันนี้
นี้หนา หากเป็นน้ำใจไซพญาอินทร์ แม่นผู้ใดได้กิน ก็หายพยาธิโรกา น้ำอันนี้
หนา หากเป็นน้ำพุธรอันวิเศษ บ่อใจน้ำผะเตสเมืองคน หากตกแต่งบนหยาด
ฟ้าลงมานันไหลอาบหน้าแม่ธรณี แม่นผู้ใดได้ก็อยู่ดีจุง ผู้ขอเจิญยังสามสิบสอง

ขวัญ แห่งเจ้ามากินข้าวกินน้ำอันนี้ แล้วจูงหื้อได้จุ่มเนื้อเย็นใจเหล่าก่อนเดอะ
(ธรรม หอมนาน, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2554)

2.6 บทปิดเคราะห์ เป็นบทที่ปิดเป่าเสียดจัญไรและสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย
ให้พ้นไป อย่างไม่มาใกล้กรายผู้เป็นเจ้าของขวัญ โดยหมอขวัญจะกล่าวบทปิดเคราะห์
ซึ่งมักจะกล่าวด้วยถ้อยคำที่เป็นภาษาบาลีเพื่อแสดงถึงบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์
และสร้างความน่าเชื่อถือในพิธีกรรม ดังบทที่ว่า

สัพพะตะ สัพพะทา สัพพะเคราะห์ สัพพะภัย เคราะห์ภายในก็หื้อ
ออกนอก เคราะห์ปายนอกก็หื้อหนี เคราะห์ราวี้แก่นกล้า เคราะห์ปายหลังอย่า
มาทำ เคราะห์ปายหน้าอย่ามาติด เคราะห์พาคิดเป็นโทษ เคราะห์ร้ายโศก
ฉกรรจ์ เคราะห์พันอันหลายสิ่ง จูงหื้อดับม้วยมิ่งคาไค ก็ว่าจัญไรติดแปด
เคราะห์ผาแฝดติดตัน เคราะห์กั้วลหลายสำ เคราะห์ร้ายพำหิงสา เคราะห์
นานาหลายหลาก เคราะห์ผิดปากผิดคำ เคราะห์เป็นล้ามาใกล้ เคราะห์เจ็บ
เคราะห์ใหม่ก็ให้เขวดหนีไกล หื้อตกไปตามเส้นไหม หื้อไหลไปตามเส้นด้าย
หื้อยกย้ายย้ายไปสู่มืองผี จักดำเคราะห์หื้อหนี จักตีเคราะห์หื้อแล่น ด้วยทิพย์
มนต์แก้วแก้วนาคคม แห่งศรีโคตมตนิเศ อันพระพุทเจ้าเทศน์คาถาไว้ว่า
สัพพะทุกขา สัพพะภะยา สัพพะโรคา วินาสันตุ เต แต่เตอ ๕
(อินปน ธารราช, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2554)

สัพพะตะ สัพพะทา สัพพะเคราะห์ สัพพะภัย เคราะห์ภายในก็หื้อ
ออกนอก เคราะห์ปายนอกก็หื้อหนี เคราะห์ราวี้แก่นกล้า เคราะห์ปายหลังอย่า
มาทำ เคราะห์ปายหน้าอย่ามาติด เคราะห์พาคิดเป็นโทษ เคราะห์ร้ายโศก
ฉกรรจ์ เคราะห์พันอันหลายสิ่ง จูงหื้อดับม้วยมิ่งคาไค ก็ว่าจัญไรติดแปด
เคราะห์นานาหลายหลาก เคราะห์ผิดปากผิดคำ เคราะห์เป็นร้ามมาใกล้ เคราะห์
เจ็บเคราะห์ใหม่ก็หื้อเขวดหนีไกล หื้อตกไปตามเส้นไหม หื้อไหลไปตามเส้น
ด้าย หื้อยกย้ายย้ายไปสู่มืองผี จักดำเคราะห์หื้อหนี จักตีเคราะห์หื้อแล่นด้วย
มนต์แก้วแก้วนาคคมแห่งศรีโคตมตนิเศ อันพระพุทเจ้าเทศน์ไว้เป็นคาถา
ว่า สัพพะทุกขา สัพพะภะยา สัพพะโรคา วินาสันตุ เต แต่เตอ ๕
(ธรรม หอมนาน, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2554)

ในขณะที่หมอขวัญกล่าวบทสູขวัญ หมอขวัญจะจับปลายฝ้ายหรือสาย
สิญจน์ข้างหนึ่ง และให้ปลายฝ้ายหรือสายสิญจน์อีกข้างหนึ่งจรดลงที่แขนของผู้รับการ
สູขวัญ แล้วหมอขวัญจะลากฝ้ายหรือสายสิญจน์จากแขนของผู้รับการสູขวัญลงไปที่ปลาย
นิ้วและลงสู่แก่น้ำที่หมอขวัญถือไว้ จากนั้นจะนำน้ำในแก้วไปเททิ้งที่บริเวณนอกบ้าน
เป็นสัญลักษณ์ว่าหมอขวัญได้ปิดเป่าเสียดจัญไรและสิ่งเลวร้ายทั้งหลายออกจากตัวผู้
รับการสູขวัญ และได้ทำลายสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายให้สูญหายไปแล้ว

2.7 บทผูกมือ (มัดขวัญ) เป็นการกล่าวในขณะที่หมอขวัญใช้ด้าย
หรือสายสิญจน์ผูกข้อมือผู้รับการสູขวัญ โดยเริ่มจากข้อมือซ้ายและข้อมือขวาตามลำดับ

ซึ่งเนื้อหา จะกล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของด้ายหรือสายสัญญาณในขณะที่เดียวกันก็กล่าวถึงสิ่งดี ๆ ที่วัวจะได้รับ พร้อมทั้งเชิญและกำชับให้วัวอยู่กับเจ้าของวัวตลอดไป ดังบทที่ว่า

คำผูกมือซ้าย

ศรีสวัสดิ์ ศิริโยค อุตตะมะโชคเนืองนอง เงินคำหลายก่องบั้งก่าย
 ข้าจักผูกมือด้วยด้ายมงคลอันวิเศษ ผ้ายขาวเต้านับริสุทธิ์ ผ้ายอันคนหาใช้
 อุปโภค เส้นผ้ายมนุสสะโลกหากลือแปง แม้นจักผูกเป็กผูกแสงก็มัน บ่สิ้น บ่
 ยาวมอกปอพะหมาน แม้นจักผูกจ้างพลายสารก็อยู่ ผูกเองจัวควายชี้หลู้ก็หน
 แม้นจักผูกมือคนก็หือหายพยาธิ ดีกว่าเชือกขะบ่วงบาดแห่งพระยานาคตัน ชื่อ
 ว่าวิรูปักขะ ผ้ายเส้นนี้มีอำนาจภาพ แคว้นวิเศษอันประกอบด้วยสารทเภท อัน
 ได้แก่เมืองตักศิลา มา ข้าจักผูกวัวเจ้าไว้บ่หือไคคา ข้าจักผูกแขนนายเบื่อง
 ซ้ายไว้ บ่หือขวัญเจ้าหนีไปอยู่จิมผีในป่า บ่หือขวัญลาเดินดง บ่หือขวัญล่าหลง
 แอ่วเล่น บ่หือตื่นตื่นตกใจ บ่หือไปอยู่กลางดงไพรป่าเถื่อน บ่หือไปเป็นเพื่อน
 แรตช้างและเสื่อหมี บ่หือขวัญเจ้าไปอยู่จิมผียักษ์ผีเย็นตัวใหญ่ ข้าจักผูกวัว
 เจ้าไว้หือเป็นมงคล คือแขนดวงผาเสริฐ แขนงามล้าเลิศเหมือนดังลวดเงินดี มี
 เล็บยาวกว้างเหมือนดังงาจ้างเอราวัณ สะปะภัยมีฉิบหายปายมือเจ้า เป็นอาวุธ
 ห้ำเยื้องแย้รักษาตน สัพพะอันตรายก็หือหายพราก เหมือนดังน้ำกลิ้งตกจาก
 ไบบัวนั้น ดีหลี หือเจ้าได้อยู่ดีดีมาอายุมันขวัญยืนยาว จุงจักมีเตียงแต่ ดีหลี
 ก่อนเตอะขวัญเหย โอมพุทโธรักขิตติ ธัมโมรักขิตติ สังฆะรักขิตติ โอมธนัง มหา
 ธนังลาภัง โอมสวาหะ

คำผูกมือขวา

อัจจะในวันนี้ ก็เป็นวันดีสะหลีใจโจก วันนึ่งก็เป็นวันดีปันโทษโสกา
 ข้าจักผูกมือขวาแห่งเจ้า จักผูกมือนั้นเล่าด้วยเส้นด้ายอันบริสุทธิ์ เพื่อหือเป็น
 มงคลหือปันจากกังวลทุกสิ่ง หือขวัญเจ้าอยู่มันยังกับต้นแต่ดีหลี หือมันเหมือน
 ดังปฐพีอันหนาได้สองแสนสี่หมื่นโยชน์ หือมันเหมือนดังดอยหิน หนักได้
 แสนโกฏิสังขยา หือมันเหมือนกันทะมาทะนะสะอาด หือมันเหมือนดังเขา
 ไกรลาศบัพพะตา หือมันเหมือนพะยาอินทาทิราช หือมันขนาดดังเสอาอินทะวิล
 อันฝังไว้มันบรูคาไค หือมันเหมือนมะหินสีมา อันพะสังพะเจ้าหากปลุกไว้ ข้า
 จักผูกมือเจ้านี้ไซ้ หือเจ้าได้อยู่สุขสบาย ปายมือเจ้ามีท่ากึ่ง หือมีเตชะยิ่งกว่า
 ดาบสหลีกันจัย กันเจ้าเหยียดมือไปตางใด ก็ขอหือฝึกกลัวเหมือนใจจะขาด
 สัพพะพยาธิเจ้าก็หือหาย คลายจากต้นตัวเจ้าไปเสียในวันนี่ยามนี้ จุงจักมี
 เตียงแต่ดีหลีเตอะ โอม พุทโธรักขิตติ ธัมโมรักขิตติ สังฆะรักขิตติ โอมธนัง มหา

ธนั่งलगङ्ग ओमस्वाहा

(จํารัส ปริญญา, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2555)

2.8 บทมอบขวัญ เป็นการกล่าวยํ้าให้ขวัญอยู่กับเจ้าของขวัญ พร้อมทั้งอํานวยพรแก่เจ้าของขวัญ อาทิ

สัสสะดีศรีระ อัจจะในวันนี้ ก็หากเป็นวันดี สะหลีสุกะมังคละอัน ประเสริฐ และล้าเลิศยิ่งกว่าวันและยามต้งหลาย วันเม็งก็หมดใส วันไตก็หมดปอด วันนี้เป็นวันแก้วอดพญาวัน วันนึ่งต้นตัวแห่งผู้ข้า อันเป็นโมฆะพร้อมด้วยญาติกาวงศาเตมาแก ป้อแม่ปี่น้องผู้ผู้คนก็จุงได้นามา ทุกบุปผามาลาดวงดอก ข้าวตอกดอกไม้และล้าเทียนจักไดมา อับข้าวอับขวัญมอบข้าวมอบขวัญ หื้อ ต้นตัวของ (ชื่อของผู้ที่รับการสู่ขวัญ) ตังแต่นี้หื้อปายหน้า ก็ขอหื้อสามสิบสองขวัญแห่งเจ้าจุงได้เฝ้าปกปักรักษา เข้ามาอยู่ยงเื้อยงตั้ง ยังหิวยังคิงต้นตัวของ...(ชื่อของผู้ที่รับการสู่ขวัญ).. หื้อได้อยู่ดีมีสุข หื้อได้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต้งหลายต้งปวง เคะระห้เจ็บอย่าได้มาใกล้ เคะระห้ไข้อย่าได้มาทาย เคะระห้จิบ เคะระห้หายอย่าได้มาตอง เคะระห้ปีเคะระห้ห้องอย่าได้ปามาสัพพะ เคะระห้ นานาต่าง ๆ หื้อได้ละ ลดปลดออกไปจากกายะสันหะต้นตัวของ (ชื่อของผู้ที่รับการสู่ขวัญ) หื้อตงออกจากใบบัวใบบอน บ่พอนจะเกิดแต่ดีหลี ซึ่งประกอบด้วยอายุปี อายุเดือน อายุวัน อายุยาม โจคปี โจคเดือน โจควัน โจคยาม หื้อได้มีอายุมันขวัญยืน หื้อได้มีอายุ วรรณะ สุขะ พละทุกประการแต่ดีหลีแต่เตอะ ไจยยะตุกะวัง ไจยยะมังคละ

(จํารัส ปริญญา, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2555)

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างและเนื้อหาของบทสู่ขวัญประเภทเดียวกันของหมอมขวัญแต่ละคนหรือหมอมขวัญคนเดียวกัน แต่จัดในครั้งที่ต่างกัน จะมีความแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากวิถีปฏิบัติของหมอมขวัญแต่ละคน ตลอดจนสถานการณ์ในขณะประกอบพิธีสู่ขวัญแต่ละครั้งนั้นมีความแตกต่างกัน

ส่วนการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของพิธีสู่ขวัญชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า บทบาทหน้าที่ของพิธีสู่ขวัญ แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. หน้าที่ระดับพื้นผิว เป็นหน้าที่ที่ปรากฏในพิธีกรรมการสู่ขวัญ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ในเมืองต้น ได้แก่

1.1 การสู่ขวัญได้สร้างความเชื่อมั่นและพลังใจให้แก่บุคคลที่กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต ทั้งนี้เพราะ

1.1.1 บริบทของพิธีกรรมการสู่ขวัญจะมีการกล่าวอ้างถึงสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ทั้งในศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น พระพุทธเจ้า พระอิศวร พระนารายณ์ ฯลฯ ตลอดทั้งมีสิ่ง que แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมปรากฏอยู่ เช่น การใช้ขันตั้งเพื่อบูชาครูบาอาจารย์ การใช้คำสู่วิชาเป็นภาษาบาลี อันเป็นภาษาที่ปรากฏในบทสวดมนต์ต่าง ๆ การเลือกสรรหมอขวัญที่ได้รับการยอมรับว่ามีความรู้ความสามารถมาเป็น ผู้ประกอบพิธี ฯลฯ

1.1.2 การที่ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงมาร่วมในพิธี ย่อมทำให้บุคคลที่รับการสู่วิชาผู้นั้นมีความรู้สึกอบอุ่นใจ และพร้อมที่จะเผชิญกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างมั่นใจ

1.2 เสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต อันจะทำให้บุคคลที่รับการสู่วิชาผู้นั้นมีความสุขและมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

2. หน้าที่ระดับลึก

พิธีสู่วิชา มีบทบาทและหน้าที่สำคัญที่แฝงอยู่ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกแก่บุคคลที่รับการสู่วิชาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพิธีกรรม ดังนี้

2.1 ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในเรื่องของกลุ่มชนไทยลื้อ เช่น เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อพื้นฐานของกลุ่มชนวรรณกรรมของชาติพันธุ์ ฯลฯ ซึ่งปรากฏในขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทสู่วิชา

2.2 ให้ข้อคิดอันเป็นคำสอน คติเตือนใจ และแนวทางการปฏิบัติตนที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ทั้งที่เป็นเนื้อหาปรากฏในบทสู่วิชาและในขั้นตอนของพิธีกรรม ซึ่งมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น การระลึกและบูชาครูก่อนที่จะเริ่มพิธีกรรม อันเป็นการแสดงถึงความเคารพ ความกตัญญูทวนเวทที่ต่อผู้ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ฯลฯ

2.3 เสริมสร้างและประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในกลุ่มชนทั้งในขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมงานที่ทุกคนต้องช่วยกันและร่วมมือกันจัดเตรียมของประกอบพิธี จนถึงเสร็จสิ้นพิธี ซึ่งทุกคนจะได้พูดคุยและรับประทานอาหารร่วมกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของความเข้มแข็งในชุมชนได้ทางหนึ่ง

2.4 เป็นศูนย์รวมแห่งศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ของกลุ่มชน ได้แก่ ด้านวรรณกรรม (บทสู่วิชา) ด้านศิลปกรรม (พานบายศรี) ด้านคีตวรรณกรรม (การฮ้องขวัญ) ตลอดจนขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม อันเป็นชนบททางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ

อภิปรายผล

พิธีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมสำคัญแห่งชีวิตที่ชาวไทยลื้อได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะเป็นพิธีกรรมสำคัญที่แสดงถึงความผูกพันและความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างคนในครอบครัว และคนกับสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ เมื่อคนในครอบครัวเจ็บป่วย ประสบอุบัติเหตุหรือเคราะห์กรรมใด ๆ ญาติพี่น้องก็จะจัดพิธีสู่ขวัญเพื่อให้ผู้ป่วยมีกำลังใจและพลังใจที่จะต่อสู้กับความเจ็บป่วยและเคราะห์กรรมเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกัน สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เมื่อถึงฤดูกาลทำนาและเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนา ก็จะมีการจัดพิธีสู่ขวัญสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำนา เช่น สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญวัวควาย สู่ขวัญยุงฉาง ฯลฯ เพื่อเป็นการระลึกถึงบุญคุณของสิ่งดังกล่าว นอกจากนี้ พิธีสู่ขวัญยังเป็นการปฏิบัติตามพื้นฐานความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ที่ชาวไทยลื้อให้ความเคารพนับถือ อันได้แก่ พุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผี ซึ่งในพิธีสู่ขวัญได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งในขั้นตอนต่าง ๆ ของการประกอบพิธีกรรมและการกล่าวอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบทสู่ขวัญ เช่น การเชิญพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี การกล่าวบทบูชาพระรัตนตรัย การนิมนต์พระภิกษุมาเจริญพระพุทธมนต์ และการสวดอัญเชิญเทพยดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาร่วมในพิธีที่จัดขึ้น ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ล้วนเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้พิธีสู่ขวัญคงอยู่กับชาวไทยลื้อมาจนถึงปัจจุบัน

ชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน (บุญช่วยศรีสวัสดิ์, 2547 : 40) ซึ่งชาวไทยลื้อกลุ่มนี้ก็ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้กำหนดไว้ หากแต่จะมีพิธีกรรมบางอย่างที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามข้อจำกัดบางประการหรือตามเหตุผลทางวัฒนธรรมที่จะต้องผสมผสานกับวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติธรรมดาของวัฒนธรรมโดยทั่วไป พิธีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ว่าแม้ว่าจะถูกกลืนกลืนด้วยข้อจำกัดของบริบททางสังคมบางประการ ประกอบกับความเข้มแข็งของวัฒนธรรมล้านนา อันเป็นดินแดนที่ชนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ จนทำให้รายละเอียดของพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไป แต่ถึงกระนั้นพิธีสู่ขวัญที่จัดขึ้นก็ยังคงแนวคิดและสาระสำคัญของพิธีกรรมดั้งเดิมไว้ได้ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ที่เกิดขึ้น ได้แก่

1. การจัดพิธี การจัดพิธีสู่ขวัญของชาวไทยลื้อในอดีต จะจัดเป็นพิธีใหญ่ มีเครื่องประกอบพิธีเต็มรูปแบบและครบถ้วน หากแต่ในปัจจุบัน การจัดพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีสู่ขวัญผู้ป่วย พิธีสู่ขวัญหญิงที่คลอดบุตรและอยู่ไฟครบ 1 เดือน และพิธีสู่ขวัญเด็กทารก จะจัดพิธีในลักษณะที่เรียบง่าย โดย

จัดขึ้นเฉพาะคนในครอบครัวและอาจมีเพียงญาติสนิทเท่านั้นที่มาร่วมงาน ส่วนเครื่องประกอบพิธีนั้นจะมีเครื่องประกอบพิธีหลัก เช่น ไก่ต้ม ข้าวสาร สุรา น้ำส้มป่อย ฯลฯ ครบถ้วนตามพิธีกรรมดั้งเดิม ส่วนเครื่องประกอบพิธีอื่น ๆ เช่น อาหารคาวหวาน ดอกไม้ ฯลฯ จะเป็นของที่หาได้ในบริเวณบ้านหรือท้องถิ่น ซึ่งมีได้พิถีพิถันในการจัดหาหรือจัดทำเท่าใดนัก ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนั้น อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ซึ่งหากจะจัดพิธีอย่างเต็มรูปแบบและมีการเชิญแขกมาร่วมงานเป็นจำนวนมากแล้ว จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย จึงได้จัดพิธีเพื่อให้เป็นไปตามขนบประเพณีเท่านั้น ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้มาก แต่หากครอบครัวใดมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีและจะจัดพิธีสู่วัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมสำคัญในชีวิต เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานฉลองในพิธีรับตำแหน่งใหม่ ฯลฯ ก็อาจจัดเป็นพิธีที่เป็นทางการและเต็มรูปแบบของพิธีที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ การเชิญพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี ตกแต่งพานบายศรีอย่างงดงาม จัดเครื่องประกอบพิธีอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามตำรา ตลอดจนประกอบพิธีกรรมตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

2. หมอขวัญที่เป็นผู้ประกอบพิธี มีได้เคร่งครัดในโครงสร้างและเนื้อหาของการกล่าวบทสู่วัยตามตำราที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ที่เป็นเช่นนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับโอกาสและสถานการณ์ในขณะที่ประกอบพิธี นอกจากนี้ในการกล่าวบทสู่วัยแต่ละครั้ง หมอขวัญยังต้องมีการสร้างสรรค์และปรับประยุกต์เนื้อหา โดยการตัดทอนหรือเพิ่มเติมเนื้อหาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับโอกาส เวลา สถานการณ์ขณะที่ประกอบพิธี และความประสงค์ของเจ้าภาพ เช่น ในบทสู่วัยคู่บ่าวสาว จะมีการกล่าวถึงบทบาทหน้าที่และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่สามีและภรรยาพึงกระทำ ซึ่งการกล่าวในบทนี้ หมอขวัญบางคนจะมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน หรือหากมีแขกผู้มีเกียรติเป็นจำนวนมากที่จะต้องผูกข้อมือคู่บ่าวสาว เพื่อเป็นการประหยัดเวลาในการประกอบพิธี หมอขวัญอาจตัดทอนหรือย่อบางตอนของบทสู่วัยให้สั้นลง ฯลฯ จึงอาจกล่าวได้ว่า หมอขวัญนอกจากจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการประกอบพิธีคือ เริ่มตั้งแต่การจัดเตรียมพิธีการ ดำเนินขั้นตอนของการประกอบพิธี และการกล่าวบทสู่วัยแล้ว ยังต้องมีปฏิภาณไหวพริบที่จะปรับประยุกต์การประกอบพิธีกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม พิธีสู่วัยประเภทต่าง ๆ ยังคงมีอยู่อย่างแพร่หลายในชุมชนไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เช่นเดียวกับชุมชนไทลื้อ ณ ที่ต่าง ๆ เช่น ชุมชนไทลื้อที่อำเภอบัว จังหวัดน่าน ชุมชนไทลื้อที่อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนไทลื้อที่บ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ฯลฯ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากพิธีสู่วัยเป็น

พิธีที่ยังคงมีหน้าที่ที่สำคัญอยู่ในสังคมไทยคือ พิธีสู่ขวัญ ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างพลังใจในการดำเนินชีวิตให้แก่บุคคลและเสริมสร้างความผูกพันอย่างแนบแน่นให้แก่คนในกลุ่มชนเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์รวมวิทยาการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทย รวมทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และศิลปวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย จึงนับได้ว่าพิธีสู่ขวัญเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่ช่วยจรโลงชีวิตและจรโลงสังคมไทยให้อยู่สืบไปตราบนานเท่านาน

บรรณานุกรม

- โครงการพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา. (2551). **ไทลื้ออัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ไทย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จำรัส ปริญญา, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2554, 10 กุมภาพันธ์ 2555.
- ทวี เชื้อนแก้ว. (2541). **ประเพณีเดิม**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง. ธรรม หอมนาน, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2554.
- บันเทิง กองมงคล, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). **ไทยสิบสองปันนา เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- มาโนชญ์ สมฤทธิ์, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2554.
- รุจิราถ อรรถสิขฐ. (2548). **ขวัญชีวิตของคนไทย**. นนทบุรี: กรมพัฒนาการแพทย์ไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- เล็ก เชื้อสะอาด, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554.
- เล็ก พวงมะลิ, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2554.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2553). **ประเพณีภาคเหนือ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- ส่อง อินแสน, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2554.
- สิงห์ วัจใจโลก, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2554.
- อินปนิ ธนะราช, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2554.
- อินส่อง กันทะจิตร, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2554.
- อุ้น หอมนาน, ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญชาวไทยลื้อ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2555.